

תרומת הדשן

הרב יהב צעיד

א.

נאמר במשנה ביומא (כ): 'בכל יום תורמין את המזבח'.

רש"י באר: 'הדשן שהוא חותה מן הדשן במחתה בפעם אחת, בין רב למעט, ובלבד שלא יפחות ממלוא קומץ- ונותנו במזרחו של כבש ונבלע במקומו. שנאמר והרים את הדשן ושמו אצל המזבח'. למדים מדברי רש"י אלו פרוש הנאמר 'מלוא מחתה', שזה בין רב בין מעט כל עוד שלא יפחות 'ממלוא קומץ'. ושלא ירבה ממלוא מחתה.

ה'מנחת אברהם' הביא בשמו של ר' עובדיה ברטנורא שמפרש ש'תרומת הדשן' היינו בין רב בין מעט, בלי לתת שיעור.

ר' עקיבא איגר לומד ששיעורו, כל עוד לא יפחות מן הקומץ.

וכוונת רש"י ללמד שיותר מקומץ כוונתו עד מלוא מחתה. אבל דין זה נאמר כל עוד שהרים שיעור זה מלכתחילה. זאת אומרת שהוא מוגבל להרמה אחת. ה'מנחת אברהם' מלמד שגבול זה של הרמה אחת זה גם אם הרים פחות משיעור קומץ. ובאר, שרש"י לומד הגבלה זו של הרמה אחת מדברי הירושלמי (פ"ב ה"א) שמדמה 'תרומת הדשן' לקומץ ושריים, וכמו שברגע שקומץ אינו יכול להוסיף, כך בתרומת הדשן ברגע שהרים אינו יכול להוסיף.

רש"י במסכת 'תמורה' (לד.) ד"ה 'כי תניא הא' כתב: 'דאפר הקדש אסור במלוא קומץ של הדשן שהכהן תורם בכל יום שחרית'.

הגר"א מדייק בדברי רש"י דאפשר דלהכי נקט כאן שיעור הקומץ, דזה שכת' "ושמו כולו" היינו שיעור הקומץ'. זאת אומרת שאף שרש"י מתיר להוסיף יותר מקומץ, בכל זאת דין מעילה חל רק על שיעור קומץ שבו, ותו לא.

---

¹ הכתוב "ושמו אצל המזבח" משמעותו ששם תהא גניזתו. הלשון הזה מורה ששם תהא גניזתו וששם יניחנו לעולם (רש"ש ב'פסחים' כו.). נמצאנו למדים שהדשן טעון גניזה, ורש"י לומד שכיון

ב.

ה'משנה למלך' בהלכות 'תמידין ומוספין' (ב, יב) מקשה, על כך שהרמב"ם לא נותן שיעור של מלוא קומץ ל'תרומת הדשן'?

ה'חשק שלמה' מביא משנה מ'מנחות' (קו:): 'תנן חמישה קמציין הן' ולא ששה ובאשר שתרומת הדשן גם כן קומץ ורבי לא שנאה מניין לר' חייא? הרמב"ם פסק כמשנה זו של'תרומת הדשן' אין שיעור קומץ.

ה'מקדש דוד' מביא את ה'ירושלמי' (פ"ב ה"א) ד'תרומת דשן' שיעורו כזית, אך הרמב"ם לא נקט אף את השיעור הזה, ולכן יותר ויותר נראה שדעת הרמב"ם בנוגע לשיעור 'תרומת הדשן' זה בכל-שהוא.

ה'גבורת ארי' סבר ממשמעות 'תרומת הדשן', דבתר קומץ של כהן אזלינן, היינו הכהן התורם, הגדול לפי גדלו וקטן לפי קטנו, דומיא דקומץ מנחה.

אך קשה ע"כ מהמשנה ב'כלים' (פי"ז מי"א) 'תנן הכל לפי מה שהוא אדם' ומנו שם 'הקומץ את המנחה' וה'חופן את הקטורת'. וקשה, אמאי לא מביא שם את 'תרומת הדשן' שהכל לפי מה שהוא אדם?

ולא ניתן לתרץ שיש שוני ב'תרומת הדשן' באשר שמותר להוסיף יותר, משום שכן מובא שם גם מנין ב' סעודות לעירוב שגם בזה מותר להוסיף, ובכל זאת מני לה. וקושיטנו נותרה בעינא, שהיה ראוי למנות גם את 'תרומת הדשן'?

ה'חשק שלמה' מתרץ שהמשנה ב'כלים' סברה כהמשנה ב'מנחות' ששם לא תני קומץ ב'תרומת הדשן' ואולי זו הסיבה שהרמב"ם לא פסק כברייתא של ר' חייא שלדידו שיעורו מלוא קומץ.

שכך לכן אסור בהנאה. וזה הדין אף שאחר שרפתו ואחר הרמתו ממשך האיסור שבו להנאה. וזה שונה מן הדין של שאר נשרפין שהם מותרים בהנאה אחר שרפתן משום שנעשה מצותן.

ה'ח'ק נתן' מלמד שזה שאנו למדים 'תרומת הדשן' יחד עם שאר הנשרפין, משום שהאפר של ה'תרומת הדשן' היא תוצרת של שריפת הקודשים.

ג.

ב'מנחות' (כו:): יש מחלוקת ריב"ל ור"י לגבי אם יש בכלל דבר כזה שיעור קומץ בפחות משני זיתים?

דעת ריב"ל שאין קומץ פחות מב' זיתים וגם אין הקטרה בפחות מכזית. ור"י פוסק שיש קומץ שפחות מב' זיתים וגם יש הקטרה פחות מכזית.

ה'מנחת אברהם' מביא אופן ללמוד את הרמב"ם בדרכו של ריב"ל הסובר שאין קומץ פחות מב' זיתים.

בתחילת בירור כמה שיעור 'תרומת הדשן' שואלים האם זה נלמד מתרומת מעשר או מתרומת מדיין. ועל זה ר' חייא מורה שזה נלמד מ'מנחה' שהוא בקומץ וכל זה רק לענין השיעור של התרומה שהוא קומץ.

במסכתין (מ:). דרשו שאין קומץ בכלי, ולכן לימוד שיעור 'תרומת הדשן' שנעשית בכלי מ"והרים בקומצו" זה רק לימוד של שיעור הקומץ, באשר תרומת הדשן שיעורו קומץ. לכן אליבא דריב"ל הסובר שאין קומץ פחות מב' זיתים, ולכן ילפינן ל'תרומת הדשן' שהוא קומץ והוא ב' זיתים.

לפי זה ניתן גם לתרץ את קושית ה' גבורת ארי', למה במשנה ב'כלים' לא תנן 'תרומת הדשן', שהרי שיעורו הוא ב' זיתים.

וגם אליבא דשיטת הגר"א ברש"י שמותר להרים יותר משיעור קומץ ובכל זאת רק השיעור קומץ יש בו דין מעילה של 'תרומת הדשן', ודין של "ושמו" רק חל על 'מלוא קומצו'. ושיעור 'תרומת הדשן' לעולם רק כשיעור קומץ שזה ב' זיתים. כל זה ניחא אליבא דריב"ל.

אבל ר' יוחנן סובר שקומץ זה הכל לפי מה שהוא אדם. קשה למה 'תרומת הדשן' לא מצויה ברשימה ב'כלים' של דוגמאות של הכל לפי מה שהוא אדם?

בין אם נבאר את הרמב"ם עפ"י ריב"ל ובין עפ"י ר' יוחנן - סוף כל סוף הרמב"ם לא הביא שום דין שיעור ב'תרומת הדשן'. ולכן נראה, שפירושו על שיטת ר' חייא דיליף מדרשה ד"והרים" מה להלן בקומצו אף כאן בקומצו, זה לא לימוד של שיעור שלכל הפחות יהיה קומץ. אלא הלימוד הוא שכמו המנחה שכל מה שקמץ בכלל הקומץ, כך לומדים על 'הרמת תרומת הדשן' שכל מה שהרים חשיב 'תרומת

הדשן, ולכן על כל הדשן שהרים חל המצוה של הנחה ובכל הדשן יש מעילה (ודלא כג"א בדעת רש"י שכתבתי לעיל).

לכן שיטת ר' חייא שב'תרומת הדשן' אין שיעור כמו שיש בתרומת מעשר או בתרומת מדיין, אלא כקומץ מנחה, וזה שמה שהרים חשיב תרומת הדשן כמו בקמיצה שמה שקמץ חשיב קמיצה.

ובאמת לשון הגמרא יותר רהוטה עם הפירוש הזה: 'מה להלן בקומצו, אף כאן בקומצו' ולא דריש מה להלן קומץ אף כאן קומץ. משמע שאין שיעור מסוים, אלא 'קומצו' היינו ע"פ קמיצתו. והדימוי ל'תרומת הדשן' להלכה זה לפי מה שעולה לו כשחותה בתרומת הדשן.

ויתירה מזו, הרמב"ם פוסק כריב"ל בנידון של שיעור קומץ למקרים שחייבים קומץ שאין קומץ פחות מב' זיתים. וע"פ זה בסוגייתנו היה צריך לכתוב 'מה להלן ב' זיתים אף כאן ב' זיתים'. מסיק מכך ב'מנחת אברהם' שלרמב"ם אין שיעור ספציפי ל'תרומת הדשן', אלא מה שהרים אף בכל שהוא.

שיטה זו ברמב"ם שאין שיעור ב'תרומת הדשן', דומה להסברו של ה'אבן האזל' בשיטת הראב"ד על התו"כ. הראב"ד מעלה הו"א שאפשר לעשות תרומה זו עם אפר העצים בלבד, ת"ל "עולה" שאף מן העולה היה מרים.

והקשה ה'אבן האזל' שהפסוק משמע לגמרי "אשר תאכל האש את העולה", ועוד, שהתו"כ מפרש כריטב"א דבאפר עצים אינו מקיים בהם תרומת הדשן. והקשה, מדוע הסיק הראב"ד אחרת? ובאר שדרש מהנאמר, ת"ל "עולה" שאף מן העולה היה מרים. היינו שמוטל על המרים לוודא שיש גם מאפר העולה.

נראה שה'אבן האזל' העדיף פירוש זה, משום שמסתדר עם שיטתו 'שאינו שיעור לתרומת הדשן'. וכן משמע בהסברו את הראב"ד, שעל המרים רק לוודא שיש מן אפר העולה, ללא שום הזכרה של שיעור, וזה לשונו: 'צריך שידע שנמצא במחתה גם דשן אברי עולה'.

ד.

'המנחת חינוך' (מצוה קלא בפרשת צו) מביא כמה דעות, במה השיעור של מצות 'תרומת הדשן', עפ"י הנאמר במסכתין (יומא כד). שהשיעור כמלוא קומצו כמו

'מנחה'. ורש"י ד"ה 'תא שמע' כתב דהיינו שלא יפחות, אבל יכול להוסיף. וזה שלא יכול לתרום בקומצו משום דהגחלים רותחות, משום זה יעשה אומד שלא יצא פחות מקומצו, אבל להוסיף שפיר דמי. הרמב"ם והחינוך לא הזכירו זאת, ותמה ע"כ ה'משנה למלך'.

ה'ירושלמי' שהזכרתי לעיל נקט שהשיעור הוא 'כזית', וגם הוסיף עוד הלכה שבתרומת הדשן אף שיש שיעור גם בעי 'שיר' בהרמה. המנחת חינוך מעלה על זה קושיא דאם לא הוי בכל הדשן רק כזית, היכי עביד? הרי אם ירים כשיעורו 'כזית' לא ישאר שום 'שיר'?

המנחת חינוך מסיים והדגיש שבבבלי לא הוזכר כלל דין דבעי שיר. ונשאר בצ"ע על הרמב"ם שהשמיט דין זה.